

ดอกไม้ใบธรรมคุณดีไทย ๑๖

โดย บัณฑลอบ หนู 27



๘๐ พระอา

พิกุลบุษราคัมตุ้มตาด เทียงทาดพลับพลองทลายทว่า
นเมยองนางแย้มโหทะกา พระอาพะยอลมเพ็ญไฟ

วรรณคดี : รามเกียรติ์

พระราชนิพนธ์ : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย



ดอกเพ็ญ



ดอกเพ็ญเมย

ต้นพะวา *Garcinia celebica*

ชื่อท้องถิ่น มะระขึ้นก ขวากี้ดี

ไม้วงศ์ มังคุด *Clusiaceae*

สารภีป่า กวักไหม และกะวา

มะตะขึ้นก มะป่อง และวาน้ำ

ถิ่นกำเนิด เกิดภาคเหนือ อีสานนา

อีกนามลำ นามชะมวง และพะวา

ไพรพนา ป่าดิบชื้น ขึ้นมากมี

ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง ต้นตั้งตรง
เปลือกยางเหลือง ผลยางขาว ใบรูปรี

สูงระหงส์ ทรงโดม ร่มทึบถี่
ดอกนั้นมี สองเพศ แยกจากกัน

ดอกบานได้ 24 ชั่วโมง ปลงหลุดร่วง
เปลือกต้นใบ ใช้ลดไข้ ยาฟาดสมาน

ออกดอกช่วง มกรา มีนาผ่าน
เจริญอาหาร ทานแก้ลม โลหิตพิการ

เภสัชวิทยา ของพะวา ศึกษาไว้
ทั้งเป็นยา ข้ามะเร็ง เร่งลองกัน

สกัดได้ สารต้านเอดส์ พิเศษสาร
อีกไม่นาน กลั่นเป็นยา คุณค่าอนันต์

ผลพะวา รสเฝื่อนเปรี้ยว เคี้ยวกินได้
ไม้พะวา น้ำตาลแดง เนื้อแกร่งครัน

หากมากไป ท้องไส้ปั่นป่วน ปวดมวนมัน
ใช้ทำบ้าน งานไม้ ใต้จามตา

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์



พะวาไม้ยืนต้นขนาดกลาง ถิ่นกำเนิดอยู่ทางเหนือและอีสาน

ลำต้นตรง 18 เมตรโดยประมาณ ใบเดี่ยวขอบขนานดกทึบหนา

ดอกแยกเพศ เพศผู้ สีเหลืองอ่อน มีเกสรกลีบหอมชวนฝันหา
หอมฟุ้งไกลขึ้นใจลมพัดพา กลางดอกเพศเมียพัฒนาไปเป็นผล

ผลสุกสีแดงฟาดอมเปรี้ยว หากว่าเคี้ยวกินเยอะไปในทุกหน
มีท้องเสียธาตุจันท์พิการแลพิกล แจ้งยุบลอย่ากินให้มากไป

ดอกพะวาช่วยให้เจริญอาหาร ดอกแห้งพอบรรพณาต้มน้ำกินแก้ไข้
มีข่าวดีจากผลงานวิจัย สารสกัดเปลือกใช้ต้านเอดส์และมะเร็ง

ดวงพร เดชกุลทอง



ต้นพะวา คราคะนึ่ง นั่งฟังพิศ จะประดิษฐ์ คิดคำกลอน อักษรศรี
จิตหนาวเหน็บ เจ็บปวด รวดร้าวฤดี มุ่งมั่นนี้ ที่ต้องทำ แม้ลำเค็ญ



อยากได้นี้ น้ำที่ใส เอาไว้ดื่ม	ให้ปลาบปลื้ม ไม่ซึมเศร้า เสง่าให้เห็น
ต้องเหี่ยวไหล ไคลย้อย ฝอยกระเซ็น	เข้ายันเพล บ่ายเย็นหน่อ ขุดบ่อนั้น
อยากเก่งกลอน ม้วนอนขิม ทิ่มทั้งชาติ	อยากเก่งกาจ สามารถล้ำ ตามที่ฝัน
ขยันแต่ง สำแดงเดช เล่าเหตุการณ์	ผลสำเร็จ เต็ดดือนันต์ มันต้องมา
ผลาญเวลา มานานนัก มิตรรักคือน	ม้วยอกย้อน วอนมากนี้ ไม่ดีหนา
รวมพลังจิต คิดฮอดสู้ ดูอีกครา	ไม่รอช้า นั่งหน้าจอ จ้อทันที
ถิ่นกำเนิด เกิดสุขศรี ที่อีสาน	แลเหนือนั้น พบกันชุก ในทุกที่
ไม่ยั้งต้น ขนาดกลาง กำลังดี	ร่วนปนทราย ชอบหลายนี้ มีต้นงาม

ประโยชน์หนุน คุณอนันต์ สุตบรรเจิด
เลื่องลือสม ชมว่าเด็ด ทั่วเขตคาม

พะวาเลิศ ประเสริฐไซ้ ในสยาม
ระบือนาม ความโดดเด่น เป็นสมุนไพรร

คนผอมแห้ง แรงน้อยเกิน ไม่เจริญอาหาร
โรคปวดหัว ตัวร้อนผ่าว รวดร้าวใจ

ท้องผูกนั้น ทรमानัก ลำบากหลาย
ด้วยเป็นไข้ ไม่ต้องกลัว หมอมัวมี

เลือดพิการ พานเป็นลม ทับถมหนอ
แผลในปาก ลำบากเหลือ เพื่อนักนี้

ไม่ต้องท้อ หมอไม่ต้อง ร้องหานี้
สุดเปรมปรีดี มีพะวา รักษา...พารินทร์มย์

โกวิท ธีรวิโรจน์



ต้นหมากกวัก หรือพะวา ในป่าอีสาน
สง่าเด่น เพ็ญพุ่มโตม โลมอะเคื้อ

มีมานาน พานพบ ทั้งภาคเหนือ
ใบดกเหลือ เปลือกต้นบาง พรางเทาดำ

ต้นใบผล ท้นยาง สีขุนขาว
ความชื้นสูง ดินปนทราย กลายชुค้ำ

ใบเขียวมันวาว พรวารี ที่เลอล้ำ
แดดจ้าพรำ ทำให้ สูงใหญ่พร้อม

ผลดอกช่อ ลอกระจุก ชุกปลายกิ่ง

เหลืองอ่อนพริ้ง เปรศพราย คายกลิ่นหอม

กลีบดอกหนา ท้าบาน มินานตรอม

ร่วงโรยพร้อม ชั่วคืน ไร่ฝืนทน

ผลรูปไข่ ผิวเรียบ เหนียวเขียวสด
รสฝาดเปรี้ยว นิยมนำมาต้ม

แกงส้มแกงเลียง ผัดเปรี้ยว
หากลั่น ท้องเสีย ละเลี้ยว

มากสรรพคุณ สมุนไพร นำใช้ยัง
ช่วยการเจริญอาหาร สำราญใจ

ดอกงามพริ้ง นามา ต้มกินได้
ทั้งแก้ไข้ โรคลมไซรั คลายทันที

น้ำตาลแดง เนื้อไม้ นุ่มใสสด

พรวจรด เลี่ยนละเอียด ละเมียดนี้

ทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ ให้ค่าดี

ลำเลื้อยที่ ไม้พะวา ชูค่าไพร

กุศล คำเพราะ



ต้นพะวาถ้าอีกชื่อคือกะวา
สารภีป่า วาน้ำ ตามพนา

หรือพะยา มะระขึ้นก ใบดกหนา
พบในป่าทั่วทุกภาคล้วนมากมี

มีลำต้นตรงสวยลำดำตะคุ่ม
ไม้ยืนต้นชอบดินร่วนควรขึ้นมี

เป็นทรงพุ่มคล้ายรูปโดมโคมต้นนี้
แสงแดดดีที่โล่งโปร่งทั้งวัน

ใบพะวาออกขนาดกรกเป็นพุ่ม
มีรูปรีคล้ายรูปไข่กลับหัวกัน

เรียงเป็นคู่ไขเป็นกลุ่มใบเขียวมัน
ชอบเรียบมันใบกว้างมนต้นกะวา

ดอกพะวาสีเหลืองอ่อนสะออนหลาย

ลักษณะคล้ายดอกชะมวงหวงหวงหา

กลิ่นดอกหอมเร้าใจหมุ่มมูมรา

มกรถึงมีนาพะวาออกดอกเหลืองบาน

ผลพะวาถ้าจะเทียบเปรียบรูปไข่

จากเขียวใสเปลี่ยนไปเป็นสีอ่อนหวาน

เหลืองแล้วส้มและแดงเมื่อสุกนาน

สามารถทานรสอมเปรี้ยวเคี้ยวเคี้ยวฟัน

สรรพคุณของพะวาถ้าจะบอก

ให้เอาดอกที่สะอาดตากแห้งนั้น

ต้มกับน้ำกินเป็นยาสารพัน

ที่สำคัญช่วยเจริญอาหารทานแก้ไอ

เปลือกต้นใบใช้ทำยาได้น่าสน

สรรพคุณล้นต้มกับน้ำทานลดไข้

ยาฝาดสมานทานแก้แผลร้อนใน

ส่วนผลใบใช้เป็นยาช่วยระบาย



เปลือกมีสารต้านฤทธิ์เชื้อโรคเอดส์

ยังวิเศษเหตุฆ่าเซลล์มะเร็งได้

ถ้าให้ตีเขาว่าต้องทดลองต่อไป

เพื่อจะได้ผลเลิศยิ่งจริงและดี

ไม้พวานั้นดีมีเนื้อแข็ง

เนื้อละเอียดสีน้ำตาลแดงสวยสดสี

นำมาใช้งานก่อสร้างได้อย่างดี

ทั้งหมดนี้เป็นส่วนดีของต้นพะวา

จตุพร สุวรรณปากแพร



พรรณไม้งามนามพะวาน่าแปลกยิ่ง ไม้ใหญ่จริงต้นตรงทรงพุ่มสวย
 พบทั่วไปทุกภาคมากอำนวย ขึ้นมากด้วยเหื้ออีसानนานเนา
 มีหลายชื่อบอกความตามท้องถิ่น เคยได้ยีนกวักไหมมะตะหนา
 มะระขึ้นกมะตะหรือพะยา ต้นกะวาสารภีปาน่าสนใจ
 เปลือกต้นบางใบดกหนาพาร่มรื่น ชอบความชื้นปลูกง่ายนี้เฉน
 เปลือกมียางสีเหลืองทั้งต้นใบ ต้นแยกไปเมียผู้อยู่ต่างกัน
 ใบพะวารูปไข่ปลายมนกว้าง ผิวใบมันมีเส้นกลางเหมือนสร้างสรร
 เป็นใบเดี่ยวเรียงคู่อยู่ข้างกัน ดูใบนั้นดกงามอร่ามเรือง



ดอกพะวากระจุกช่อออปลายกิ่ง ดูสวยจริงดอกรีมีสีเหลือง
 ออกให้เห็นสองหนยลเมเหลือง งามประเทืองยามดอกบานสำราญใจ
 ผลพะวาสีเขียวเมื่อยามอ่อน เปลี่ยนเป็นเหลืองอร่ามส้มแดงใส
 มีเนื้อหุ้มคลุมเมล็ดอยู่ข้างใน เมล็ดงอกได้ขยายพันธุ์นั้นง่ายดาย
 ต้นพะวานำมาใช้ได้หลายส่วน ดอกใบล้วนประโยชน์มากใช้หลากหลาย
 เปลือกผลใบใช้เป็นยาระบาย เนื้อไม้ลายสวยงามน้ำตาลแดง

ต้นพะวาน่าปลูกทั่วทุกภาค
สร้างป่าไว้ให้โลกได้แข็งแรง

ขึ้นไม่ยากปลูกไว้ไม่เนื้อแข็ง
ความแห้งแล้งหมดไปได้ฝนมา

อัญชลี ณ เชียงใหม่



พะวาพาพะวงหลงทางรัก
ไม่เคยได้ยินได้ฟังแต่ก่อนมา

ไม่รู้จักว่าต้นอะไรหนา
แต่ถ้าสารภีป่าเคยได้ยิน



พะวานี้มีชื่อท้องถิ่นว่า
ขวาด กวักไหม วาน้ำ กะวา ก็ชิน

สารภีป่า มะระขึ้นก ไม่ผกผิน
หรือท้องถิ่นสุราษฎร์ว่าพะยา

พะวาเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง
เปลือกมียางเหลืองต้นใบผลยางขาวนา

เปลือกต้นบางต้นทรงพุ่มรูปโดมหนา
ขยายพันธุ์ถ้าเพาะเมล็ดตอนกิ่งปักชำดี

ใบดกหนาที่ใบเรียงตรงข้ามเป็นคู่
ผิวใบมันทั้งสองด้านเส้นแขนงใบถี่

ลักษณะดูรูปขอบขนานรูปรีนี้
เส้นกลางใบมีเป็นร่องหลังใบชัดเจน

ดอกออกเป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง
ออกดอกเดือนมกราคถึงมีนาคมเป็น

มองดูยิ่งเหมือนดอกชะมวงให้เห็น
ดอกจะเน้นบานสองวันก็ร่วงมา

ผลรูปไข่สีเขียวเมื่อผลอ่อน
สีเปลี่ยนไปเมื่อผลเริ่มแก่หนา

และสีเหลืองค่อนข้างแดงเมื่อแก่หนา
เวลาทานมีรสฝาดเปรี้ยวเคี้ยวดี



สรรพคุณช่วยเจริญอาหาร ดอกแห้งต้มทานรักษาโรคลมนี้
ต้มเปลือกและใบสดใช้ได้ทุกที่ เปลือกผลไม้สรรพคุณแก้ท้องเสียพลัน

ประโยชน์ทานเป็นผลไม้ได้ แต่ไม่นิยมมาใช้มากนัก
เพราะรสฝาดเปรี้ยวของพะวามัน เนื้อไม้ท่านนำมาใช้ก่อสร้างไฉ

อานนท์ สรวิสูตร

